

YENİ ASUR DEVLETİ'NİN ASKERİ SEFERLERİNDE GANİMET ALINAN HAYVANLAR VE BÖLGELERİ

THE ANIMALS AND THEIR REGIONS WHICH WERE LOOT AT THE MILITARY CAMPAIGNS OF THE NEO-ASSYRIAN STATE

Sercan COŞGUN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı
87scncsgn@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6199-2881

Okay PEKŞEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü
okay.peksen@omu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-4841-5427

ÖZ

Eski Mezopotamya coğrafyasının önemli devletlerinden olan Yeni Asur Devleti askeri ekonomiyi temel alan bir yapıya sahipti. Ülke içerisindeki maden rezervleri, tarımsal potansiyeli, tekstil ürünleri ve hayvan popülasyonu kendine yetecek durumda değildi. Bu sorun ihtiyaçların büyük bir bölümünün gerçekleştirilen askeri seferlerden edinilmesini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluktan hareketle Yeni Asur Devleti sömürü politikasını ön planda tutmuş ve ekonomisini büyük ölçüde askeri gücüyle kalkındırmıştır. Esir olarak alınan insanlardan madenlere kadar pek çok kalemin oluşturduğu ganimetlerin önemli bir kısmını da çeşitli hayvanlar oluşturmaktadır. Bu hayvanların en önemlilerini koyunlar, sığırlar, develer, katırlar ve atlar oluşturmaktaydı. Geniş bir coğrafyaya hükmeden Yeni Asur Devleti gerek ele geçirdiği yeni topraklardan gerekse de yıllık sefer organizasyonları sırasında yağmaya tabi tuttuğu topraklardan ganimet aldığı hayvanlarla hem ekonomisini güçlendirmekte hem de ordusunun ihtiyaçlarını karşılayabilmekteydi. Bu çalışmada çivi yazılı metinlerden elde edilen bilgilerden hareketle Yeni Asur Devleti'nin askeri seferleri, bu seferlerden elde ettiği ganimetler içerisinde hayvanların yeri ve bu hayvanların Asur ekonomisi açısından önemi hakkında tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

The Neo-Assyrian State, one of the important states of the ancient Mesopotamian geography, had a structure based on military economy. The mineral reserves, agricultural potential, textile products and animal population in the country were not self-sufficient. This problem necessitated the acquisition of most of the needs from the military campaigns. Based on this necessity, the Neo-Assyrian State prioritized the policy of exploitation and developed its economy largely with its military power. Various animals constitute an important part of the loot, which is formed by many items from people taken as captives to mines. The most important of these animals were sheep, cattle, camels, mules and horses. The Neo-Assyrian State, which ruled over a wide geography, was able to both strengthen its economy and meet the needs of its army with the animals it took as loot from the new lands it seized and the lands it plundered during the annual campaign organizations. In this study, based on the information obtained from the cuneiform texts, determinations and evaluations were made about the military campaigns of the Neo-Assyrian State, the place of animals in the loot obtained from these campaigns, and the importance of these animals in terms of Neo-Assyrian economy.

Geliş Tarihi:
25.11.2022

Kabul Tarihi:
18.12.2022

Yayın Tarihi:
30.12.2022

Anahtar Kelimeler:
Yeni Asur Devleti
Savaş
Ganimet
Hayvanlar
Ekonomi

Keywords:
Neo-Assyrian
State War
Loot
Animals
Economy

DOI: <https://doi.org/10.30783/newsosbilin.1210311>

Atıf/Cite as: Coşgun, S. ve Pekşen, O. (2022). Yeni Asur Devleti'nin askeri seferlerinde ganimet alınan hayvanlar ve bölgeleri. *Neuşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2583-2599.

Giriş

Eski Mezopotamya tarihinde önemli bir yere sahip olan Asurluların MÖ II. binyılın başından itibaren siyasi yapılarını oluşturdukları görülmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında ise Eski Asur Devleti, Anadolu ile sıkı bir ticaret içerisinde bulunmuş ve bu sayede ekonomik gelir elde etmiştir (Gökçek, 2020: 35-36). Kalay ve dokuma gibi ürünlerin başı çektiği bu ticaret döneminde Eski Asur Devleti Anadolu ile hem ekonomik hem de kültürel bağlar kurmuştur (Barjamovic, 2020: 24).

MÖ 1500'lerden itibaren ise Orta Asur Krallığı'nın gelişmeye başladığı görülmektedir. Orta Asur Devleti'nin I. Aşşur-uballit dönemine kadar geçen süreci ayrıntılarıyla bilinmemektedir. Asur devleti açısından I. Aşşur-uballit dönemi sonrasında gelişen bir gerileme dönemi söz konusu olmuş ancak I. Adad-nirari, I. Salmanassar ve I. Tukulti-Ninurta dönemlerinde tekrar güçlenilerek çeşitli başarılar elde edilmiştir (Mieroop, 2018: 161).

Yeni Asur Devleti dönemine gelindiğinde ise Eski Asur ve Orta Asur Devletleri'nden daha farklı bir yol izlendiği görülmektedir. MÖ I. bin yılın başlarından itibaren güçlenen Yeni Asur Devleti Mezopotamya ve çevre coğrafyalar üzerinde baskın bir güç haline gelmiştir. Öyle ki, Yeni Asur Devleti İran, Anadolu ve Mısır toprakları üzerine birçok kez seferler gerçekleştirmiş ve uzun bir zaman bu bölgeleri kontrolü altında tutabilmiştir. Ayrıca ele geçirilen bölgeler hem siyasi hem de ekonomik olarak Yeni Asur Devleti tarafından kontrol edilmiştir. Yeni Asur Devleti'nin bu denli güçlü olması ordu temelli bir devlet ideolojisine sahip olmalarından ileri gelmektedir. Bu anlamda Asur kralının temel görevinin devlet ve tanrı Aşşur adına savaşmak olduğu görülmektedir. Bu durum bize Yeni Asur Devleti'nin yayılmacı bir ideolojiye sahip olmasının arkasındaki fikri açıklamaktadır (Mieroop, 2018: 202-203). Yeni Asur Devleti'nin kralları, üstlendikleri bu dini görevi bir propaganda şeklinde kullanmışlardır. Yaptıkları işleri tanrının buyruğu gerekçesiyle ortaya koyduklarını belirten Asur kralları bu sayede kendi istek ve arzularını tanrısal bir güce dayandırarak meşrulaştırma yoluna gitmişlerdir. Yeni Asur Devleti'nin genişleme politikasında her ne kadar dini durumlar ön plana çıkarılsa da asıl amacın sömürgeci bir sistemin kurulması olduğu görülmektedir. Bu amaç doğrultusunda hareket eden Yeni Asur Devleti sömürgeci faaliyetlerini güçlü orduları sayesinde rahatlıkla uygulayabilmiş ve sefer düzenledikleri bölgelerin zenginliklerini ele geçirmek suretiyle büyük ekonomik kazanımlar elde etmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Yeni Asur Devleti'nin temel askeri politikası savaş kazanma ve sonrasında ekonomik gelir elde etme üzerine şekillenmekteydi (Akyüz ve Toptaş, 2020: 196-198).

II. Aşşur-dan Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 934-912)

II. Aşşur-dan, Yeni Asur Devleti'nin ilk hükümdarı olarak kabul edilmektedir. Onun döneminde başlayan gelişmeler neticesinde devlet büyüyerek zamanla bir imparatorluk haline gelmiştir (Akyüz ve Toptaş, 2020: 198). Bu dönemde hayvanlar da dahil olmak üzere, Asur dışındaki toprakların zenginliklerini elde etme üzerine kurulu olan anlayış giderek bir devlet politikasına dönüşmüştür. Haliyle bu sömürü düzeni diğer halkların gözünde Asur'a karşı zamanla olumsuz bir imaj oluşmasını da sağlamıştır (Nardo, 2007: 43). II. Aşşur-dan'ın askeri faaliyetlerine bakıldığında ise seferlerini Aramiler üzerine yoğunlaştırdığı görülmektedir. Bu seferlerin asıl amacı Aramilerin Asurlulardan almış olduğu bölgeleri tekrardan geri alma isteğidir. Bu durumla birlikte hem topraklar genişletilmiş hem de Asur ülkesinde ekonomik anlamda zenginlik artmaya başlamıştır (Liverani, 2014: 475). Eski topraklarını geri alma üzerine şekillenen bu politikayı Yeni Asur Devleti ilk zamanlarında bir propaganda olarak kullanmıştır. Nitekim bu durum hem alınan ganimetleri hem de yapılan askeri seferleri haklı göstermek adına önemli bir algı yaratmayı amaçlamıştır (Kuhrt, 2010: 131). İzlenen bu politika sayesinde elde edilen topraklara ek olarak birçok zenginlik de Asur topraklarına taşınmaya başlanmıştır. II. Aşşur-dan döneminde alınan hayvan ganimetlerine bakıldığında ganimetlerin az olmakla birlikte sürülerin alınması şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Hayvanların türü açıkça belirtilmemekle birlikte ele geçirilen hayvanlar genel bir isimlendirmeye dönemin kayıtlarına geçirilmiştir. Bu anlamda küçük ve büyükbaş hayvan sürülerinin ganimet olarak alındığı vurgulanmıştır. II. Aşşur-dan döneminde elde edilen ilk hayvan ganimetinin Aramiler üzerine yapılan seferden alındığı görülmektedir. Bu seferde Asurlular, Aramilerin elinde bulunan Ekal-pi-nari¹ şehrini ele geçirdikten sonra bu bölgeden hayvan sürülerini aldıklarını kaydetmişlerdir (RIMA 2, A.0.98.1, 6-15). II. Aşşur-dan bu sefer sonrasında batı ve kuzey bölgelerine yönelik askeri faaliyetlerini devam ettirecektir (Toptaş, 2018: 12; Çeçen,

¹ Bir Arami yerleşkesi olan Ekal-pi-nari şehri Küçük Zab ile Dicle'nin birleştiği yere konumlandırılmaktadır. Bkz. Lipinski, 2000: 412.

2007: 33). Bunların yanı sıra yapmış olduğu seferler içerisinde, Suhu² ülkesine ve Kıruru Dağı³ şehirlerine karşı başarılar elde ettiğinden ve bu bölgelerden hayvan sürüleri ele geçirdiğinden bahsetmektedir. Ele geçirilen bu sürüler Asur şehrine taşınmıştır. Taşınan hayvanlar konusunda ise ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Alınan hayvan ve diğer savaş ganimetlerinin kayıt altına alınması ve elde edilen başarıların kahramanlık içeren bir üslupla anlatılması durumu daha sonraki hükümdarların kayıtlarında da varlığını sürdürmüştür. Gerçekleştirilen askeri harekâtlarda ganimet ve sömürü üzerine kurulacak olan bu sistemin temelini oluşturulması açısından II. Aşşur-dan'ın faaliyetleri önemli bir başlangıç noktasıdır (RIMA 2, A.0.98.1, 54-59).

II. Adad-nirari Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 911-891)

II. Adad-nirari dönemine gelindiğinde Yeni Asur Devleti'nin büyüme politikasının daha da hızlandığı görülmektedir. Seferlerin artışıyla devlet ekonomik açıdan büyümeye devam etmiştir. II. Adad-nirari'nin seferlerine bakıldığında üç bölge üzerine ağırlık verildiği görülmektedir. Bu anlamda II. Adad-nirari, Aramilerin bulunduğu batı ile kuzey coğrafyası ve Babil üzerine seferler gerçekleştirmiştir (Duymuş, 2011a: 33). Aramiler üzerine yapılan seferlerde II. Adad-nirari'nin Aramilere karşı başarılar elde ettiği görülmektedir (Cavendish, 2011: 106). Yapılan başarılı seferlerin artışına paralel olarak ele geçirilen hayvanlar hayvansal ganimetler üzerine tutulan kayıtlar da kademeli bir şekilde artmıştır. Bu anlamda II. Adad-nirari'nin sefeline göre hayvan ganimetlerinden daha fazla bahsettiği görülmektedir. Bu dönemde elde edilen hayvan ganimetlerine bakıldığında öncelikle Qumānu⁴ ülkesinin yenilgiye uğratılması sonucunda hayvan sürülerinin ele geçirildiği görülmektedir. Ganimet olarak alınan bu sürüler Asur şehrine taşınmıştır. Ayrıca Dicle etrafındaki bazı şehirlerden de hayvan sürülerinin alındığı belirtilmektedir. II. Adad-nirari alışılmışın dışında bir yetişkin bir de küçük dişi maymun aldığından bahsetmektedir. Bu maymunları Yukarı Habur çevresinde bulunan Hanigalbat ülkesine (Mitanni) yaptığı üçüncü seferinde bir Arami yerleşkesi olan Bit-Adini⁵ ülkesinden aldığını söylemektedir (RIMA 2, A.0.99.1, 10-19; 1'-5'; RIMA 2, A.0.99.2, 45-48; Kerekes, 2021: 178; Bryce, 2009: 125; Yıldırım-Pekşen 2018: 44). II. Adad-nirari sonraki seferlerinde Sikkur ve Sappānu⁶ şehirlerine karşı savaştığını ve onları yenilgiye uğratarak kendilerinden ganimet olarak hayvan sürüleri aldığını belirtmektedir. Buradan alınan hayvanların Asur şehrine taşındığı kaydedilmiştir. II. Adad-nirari'nin Hanigalbat ülkesine beşinci kez yapmış olduğu seferinde ise Habur Nehri kıyısında bulunan şehirlerden biri olan Qatnu şehrinde hayvanlar aldığı görülmektedir. Buradan alınan hayvanların hangi türden oldukları açıkça belirtilmiştir. Bu şehirden alınan hayvanlara bakıldığında at ve öküzler dikkat çekmektedir. Aynı seferin devamında Sirqu⁷ şehrinde öküzler ve eşekler alındığı da belirtilmektedir. II. Adad-nirari yapmış olduğu bu seferlerde ele geçirdiği hayvan ganimetlerini ve diğer malları bazen karşı tarafı şiddetle yenerek bazen de kendisine boyun eğilmesi sonucu elde ettiğinden bahsetmektedir. Ancak bunlar içerisinde özellikle savaşarak bir bölgenin alınması durumunda oranın halkının ve ileri gelenlerinin ağır bir şekilde cezalandırıldığına dair anlatılar çokça mevcuttur. Anlaşıldığı üzere Asurlular cezalandırma yöntemiyle, daha sonraki yıllarda toplanacak olan ganimetler için insanların zorluk çıkarmamasını hedeflemişlerdir (RIMA 2, A.0.99.2, 80-90; 97-119).

II. Tukulti-Ninurta Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 890-884)

II. Tukulti-Ninurta dönemi seferlerine bakıldığında harekâtların ilk olarak Nairi⁸ ülkesine yapıldığı görülmektedir. Bunlar içerisinde en kayda değer olay Diyarbakır çevresine konumlanan Bit-Zamani krallığının Asur tahakkümüne girmiş olmasıdır. II. Tukulti-Ninurta kendi döneminde Dicle'yi geçmek suretiyle bugünkü Bağdat çevresinden ve yine kuzeye ilerleyerek Anadolu'dan birçok hayvanı ganimet olarak almıştır (Gökçek, 2020: 125-126). Nairi ülkesinden ganimet olarak atlar ve hayvan sürüsü elde edildiği görülmektedir. Bit-Zamani'li

² Orta Fırat dolaylarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 666.

³ Büyük Zap'ın üst kısımlarında bulunan dağlık alana konumlandırılmaktadır. Urmiye Gölü ile İran arasında ve Urmiye Gölü'nün güneybatı, İran'ın ise kuzeybatı taraflarında yer almaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 387.

⁴ Mezopotamya ve İran'ın kuzey sınırlarındaki kesişme noktalarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 584-585.

⁵ Suriye toprakları içerisinde bulunan bir Arami yerleşkesidir. Bu yerleşke Orta Fırat toprakları içerisinde, Fırat ve Balih nehirleri arasında yer almaktadır. Bkz. Gökçek, 2020: 123; Bryce, 2009: 125-126.

⁶ Bu iki şehrin yerleri tam belli olmamakla birlikte Kuzey Mezopotamya dolaylarına konumlandırılmaktadırlar. Bkz. Bryce, 2009: 653.

⁷ Fırat'ın batısında ve Mari'nin 50 km kuzey bölgesinde yer almaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 701-703.

⁸ Urmiye Gölü'nün batı kesiminden Diyarbakır'a dek uzanan alana Nairi ülkesi adı verilmektedir. Bkz. Pekşen, 2018: 320.

Amme-baal'ı yenerek ondan atlar ve katırlar almıştır. Ayrıca düşmanlarına at temin etmemesi doğrultusunda Amme-baal'e yemin ettirmiştir. Seferin devamında Suhu ülkesinin yöneticisi İli-İbni'den birçok ganimetin yanı sıra öküz ve koyunlar almıştır. Seferine devamında, Hindanu⁹ şehrinden Amme-Alaba adlı kişiden yine birçok hayvan ganimeti aldığı belirtilmekte ve bu ganimetlerin sayıları net olarak vermektedir (RIMA 2, A.0.100.5, 1-3; 11-29; 64b-73a; 73b-85a). Bunlar; "...30 tek hörgüçlü deve, 50 öküz, 30 eşek, 14 ördek, 200 koyun..." (RIMA 2, A.0.100.5, 73b-85a) şeklinde sıralanmaktadır. Anlatıların devamında hayvan ganimetlerinin giderek daha da arttığı görülmektedir. Söz konusu hususta yıllıklarda şu ifadelere yer verilmektedir:

Laqu'lu¹⁰ Mudadda'dan haraç aldım: 200 koyun, 30 öküz, tabul, saman, ekmek, (ve) bira. Ben kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. Aqarbanu'dan hareket ederek Supru şehrine yaklaştım. Laqu'lu Hamataüü'dan haraç aldım.: 200 koyun, 50 öküz, ekmek, bira, tabul,(ve) saman. Öğleden sonra yola devam ederek kamp kurdum (ve) geceyi Arbatu şehrinde geçirdim. Laqu'lu Harānu'dan haraç aldım: 200 koyun, 30 öküz, ekmek, bira, tabul, (ve) saman. Arbatu'dan yola çıkarak kamp kurdum (ve) geceyi ovada geçirdim. Ovadan hareket ederek Sirqu şehrine yaklaştım. Sirqu şehrinin bir adamı olan Mudadda'dan haraç aldım: üç mina altın, yedi mina saf gümüş, kalay, 40 bronz güveç, bir talant mür, yüz koyun, yüz ve 40 öküz, 20 eşek, 20 kuş, ekmek, bira, tabul, saman (ve) yem. Sirqu kentinde bulunduğum sırada, Laqu'lu Harānu'dan haraç aldım: üç mina altın, 10 mina gümüş, 30 bronz güveç, altı talant kalay, 500 koyun, 100 ve öküz, (ve) 20 eşek. Kamp kurdum (ve) geceyi Sirqu'da geçirdim - Sirqu, Fırat'ın diğer kıyısında yatıyor (RIMA 2, A.0.100.5, 85b-95a).*

Bu bilgiler ışığında, yapılan seferlerin artışıyla hayvan ganimetinin çeşitliliği ve miktarının da arttığı görülmektedir. Hayvan ganimetleri içerisinde öküz ve koyunların yanı sıra eşek ve katırlar da bulunmaktadır. Dönem açısından değerlendirildiğinde eşek ve katırların taşımacılık faaliyetleri açısından önemli bir yer tuttuğunu belirtmek gerekir. Bunlara ek olarak çeşitli kuşgillerin ganimet olarak alındığı da görülmektedir. Aynı seferin devamında Bit-Halupe'den¹¹ 1200 koyun, 100 öküz ve sayısı belli olmayan ördek Asur ordusu tarafından ganimet olarak alınmıştır. Daha sonra ise yine Bit-Halupê'nin Usala şehrinden 200 koyun ve 30 öküz alınmıştır. Ganimet alımlarında öküzler ve özellikle koyunlar sayıca diğerlerinden çok daha fazladır. Seferin devamında Laqu ülkesinin şehirlerinden olan Dur-katlimmu'dan birçok öküz, koyun ve atların ele geçirildiği ifade edilmektedir. Hemen ardından Qatnu şehrinden 100 ördek ve kazın, Piru şehrinden ise çokça öküz ve koyunun ganimet olarak alındığı görülmektedir. Tüm bu hayvan ganimetlerinin yanı sıra II. Tukulti-Ninurta seferlerinden 2702 at topladığını belirtmektedir. Buradan görüldüğü üzere tüm hayvanlar bir araya getirildiğinde o dönem açısından azımsanmayacak bir ekonomik getirinin sadece hayvanlar üzerinden sağlandığı söylenebilir (Gökçek, 2020: 126; RIMA 2, A.0.100.5, 95b-103; 104-115a; 115b-127; 128-131).

II. Asurnasirpal Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 883-859)

Seleflerinin başarıları sayesinde II. Asurnasirpal sağlam temelli olan bir devlet teslim almıştır. Kendisinin 14 büyük sefer düzenlediği bilinmektedir. Bunların yanı sıra II. Asurnasirpal acımasızlığıyla da öne çıkan bir Asur kralıdır. Yıllıklarında düşmanlarına deri yüzme, kol ve bacak kesme, göz oyma ve diri diri insan yakma gibi cezalar uyguladığını aktarmaktadır (Akyüz ve Toptaş, 2020: 201; Köroğlu, 2021: 159; Gökçek 2020: 127). İktidarının ilk yıllarında askeri harekâtlarını öncelikle kuzey eksenli yürüttüğü görülmektedir (Çeçen, 2007: 159). II. Asurnasirpal güçlü bir kral olması ve seferlerinin çokluğu sebebiyle seleflerine oranla çok daha fazla hayvan ganimeti elde etme imkânı bulmuştur. II. Asurnasirpal tahta çıktığı ilk yıl itibarıyla öncelikle Tummü¹² ülkesi üzerine sefere çıktığını ve burada bulunan dağlık arazilerde savaşarak bu bölgenin halklarına karşı zaferler elde ettiğini vurgulamaktadır. Tummü ülkesinde zafer kazandığı şehirlerden çok sayıda öküzü ele geçirdiğinden bahsetmektedir (RIMA 2, A.0.101.1, i 43b-54a). II. Asurnasirpal seferinin devamında çeşitli ülkelerden aldığı hayvan ganimetlerinden şu ifadelerle bahsetmektedir:

⁹ Orta Fırat kıyısına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 311.

¹⁰ Orta Fırat bölgesinde konumlandırılmaktadır ve Hindanu şehri bu bölgenin güney sınırını teşkil etmektedir. Bölge Fırat ile Habur ırmaklarının kesişme noktası ile güneyde kalan alanı kapsamaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 408-409.

¹¹ Mezopotamya'nın kuzeyinde bulunan bir Arami ülkesidir. Laqu ülkesinin kuzeyinde yer almaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 129

¹² Büyük Zap Nehri dolaylarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Pekşen, 2018: 311.

Tammu ülkesinden bereket ederek Kiruru Dağı'na indim. Kiruru ve Simesu¹³ dağlarının, Simerra ülkesinin, Ulmania ülkesinin, Adauş¹⁴ ülkesinin, Hargaiia ülkesinin ve Harmasaia ülkesinin haracını aldım - atlar, katırlar, öküzler, koyunlar, şarap (ve) bronz güveçler. Onlar üzerine angarya yükledim. Ben Kiruru Dağı'ndayken efendim Aşşur'un ıztıısı Gilzānu¹⁵ ve Hubušku'yu¹⁶ alt etti (ve) onlar bana haraç olarak atlar, gümüş, altın, kelay, bronz (ve) bronz güveçler getirdiler (RIMA 2, A.O.101.1, i 54b-58a).

Asurlular yukarıda adı geçen Hubuškia ülkesinden at haraçlarını daha yoğun olarak almışlardır. Diğer hayvanların yanı sıra atların bu bölgeden daha çok alınması bölge atlarının kaliteli olduğuna işaret etmektedir (Akkuş Mutlu, 2015: 134-137). II. Asurnasirpal bu seferin devamında Katmuhi¹⁷ ülkesi ve Mušku'dan öküz ve koyunlar aldığını, sonrasında ise isyan eden Bit-Halape'nin Suru şehrini ele geçirdiğini ve buradan yine öküz ve koyunlar aldığını belirtmektedir. II. Asurnasirpal Suru şehrinde olduğu süre içerisinde Laqu ülkesinin tüm krallarına, hayvanlar da dâhil birçok türden vergi yüklediğini ve ardından Hindanu şehrinde tek hörgüçlü deve aldığını belirtmektedir. II. Asurnasirpal devam eden seferlerinde Izalla¹⁸ ve Nirbu¹⁹ ülkelerinden öküz ve koyunlar ele geçirdiğini kaydetmiştir. Nirbu ülkesi şehirlerinden olan Tela şehrinin ele geçirilmesinden sonra buradan öküz ve sığırların ganimet olarak alınmış olduğu belirtilmektedir. Yine Nairi, Nirdun²⁰, Urumu²¹ ve Bit-Zamani ülkelerinden öküz ve koyunlar alındığı görülmektedir. Bit-lahiri²², Bit-Bahiani²³, Hatti halkı ve Hanigalbat krallarından ise öküz, koyun ve atlar ele geçirilmiştir. II. Asurnasirpal Dagara²⁴ ülkesinden Nür-Adad'ın kendisine karşı isyan etmesi sonucunda Zamua²⁵ ülkesinde bulunan Babitu şehrinin geçidinde onunla mücadele ederek ona karşı zafer elde ettiğini ve civardaki birçok şehri ele geçirerek buralardan öküz ve koyunlar elde ettiğini belirtmektedir. Seferin devamında Bara şehri ile Nisir Dağı ve ovasında bulunan şehirlerden öküz ve koyunlar ele geçirilmiştir. Zamua ülkesinin krallarının bu durum karşısında korktuğu ve Asurluların bu ülkeden başka ganimetlerle birlikte atlar da aldığı kaydedilmiştir. Zamua ülkesine yapılan üçüncü seferde ise Dagara ülkesiyle birlikte yine Zamua toprakları içerisinde yer alan Hudun²⁶ ve çevresindeki otuz şehirden öküz ve koyunlar ele geçirilmiştir. Bununla birlikte kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla yeri tam belli olmamakla birlikte kuvvetle muhtemel Zamua toprakları içerisinde bulunan Sû ve Elaniu Dağları'nın olduğu bölgeden, Hartişi²⁷, Hubušku ve Gilzānu'dan, İstarâte²⁸ ülkesindeki Kibaku şehrinde, Habhu²⁹ ülkesinden, Suru şehrinde ve Kaşiyari Dağı şehirlerinden öküz ve koyunlar alınmıştır. Bit-Zamani'li olan Amme-baal'nin yakın çevresi tarafından öldürülmesi sonucunda ise II. Asurnasirpal onun intikamını almak için buraya ilerlediğinden ve buradan koşum için eğitilmiş olan 460 at, 2,000 öküz ve 5,000 koyun aldığından bahsetmektedir (RIMA 2, A.O.101.1, i 69b-99a; i 101b-ii 2a; ii 12b-15a; ii 19b-23a; ii 23b-31a; ii 31b-33a; ii 33b-38; ii 39-43; ii 44-47; ii 49b-60a; ii 65b-72a; ii 76b-84a; ii 86b-91a; ii 91b-97a; ii 118b-125a; Bryce, 2009: 98-112).

¹³ Mezopotamya'nın kuzeydoğu kısmı ile İran'ın kuzeybatı kısmında bulunan dağlık bölgeye konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 653.

¹⁴ Yeri tam belli olmamakla birlikte Mezopotamya'nın kuzeydoğusuna konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 6.

¹⁵ Urmiye Gölü yakınlarında bulunan bugünkü Hasanlu yerleşimi olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Ceylan, 2015: 190.

¹⁶ Van Gölü ya da Zagros dağları yakınlarında olduğuna dair farklı görüşler bulunmaktadır. Bkz. Akkuş Mutlu, 2018: 134-135.

¹⁷ Adıyaman yakınlarına, Torosların eteklerine konumlandırılmaktadır. Bkz. Gökçek, 2020: 113-134.

¹⁸ Kaşiyari Dağları'nın (günümüzde Tur'Abdin Dağları) güneydoğusunda yer almaktadır. Günümüzde Nusaybin sınırları içerisinde olan Dibek Dağı'nın olduğu alana konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 344-345.

¹⁹ Dicle Nehri'nin güney kesiminde bulunan Kaşiyari Dağları eteklerine konumlandırılmaktadır. Bkz. Akçay ve Özbilen, 2018: 548-555.

²⁰ Nirdun ülkesi Nairi toprakları içerisinde yer almaktadır ve Kaşiyari Dağları'nın kuzeyine konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009:513.

²¹ Kaşiyari Dağları'nın yakınlarında olabileceği düşünülmektedir. Bkz. Bryce, 2009: 756-757.

²² Bir Arami yerleşkesi olan Bit-lahiri Kaşiyari Dağları'nın güneybatısına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 130.

²³ Bit-Bahiani'nin başkenti kayıtlarda Guzana adıyla da bahsedilen Tell Halaftır. Burası günümüzde Suriye toprakları içerisinde yer almaktadır. Bkz. Duymuş Florioti, 2012: 27.

²⁴ Zamua ülkesinin içerisinde yer alan bir krallıktır. İran'ın kuzeybatısında bulunan Zagros Dağları'na konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009:180.

²⁵ Irak'ın Süleymaniye şehrinin de içinde yer aldığı Süleymaniye yöresine konumlandırılmaktadır. Bkz. Akkuş Mutlu, 2017:231; Bryce, 2009: 786-788.

²⁶ Hudun ile ilgili Bkz. Bryce, 2009: 38-39 "Ammali".

²⁷ II. Asurnasirpal Zamua ülkesindeyken Hartişi'dan ganimet aldığını kaydetmiştir. Bu sebeple Hartişi yüksek ihtimalle Zamua toprakları içerisinde bulunan bir yerleşim yeri olmalıdır. Bkz. RIMA 2, A.O.101.1; ii 76b-84a.

²⁸ Kaşiyari Dağları'nın yakınlarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Pekşen, 2018: 315.

²⁹ Yeri tam belli olmamakla birlikte Habhu ülkesi Mezopotamya'nın kuzeydoğu taraflarına konumlandırılmakta olup, II. Asurnasirpal'in yazıtlarına göre batı kısmında Zamua ülkesi bulunmaktadır. Bkz. Pekşen, 2018: 315.

II. Asurnasirpal'ın devam eden seferlerinde ise giderek daha fazla hayvan ganimeti topladığı görülmektedir. Bu anlamda kraliyet yazıtları toplanan ganimetleri şu şekilde aktarmaktadır:

...Iyyar ayının sekizinci günü Kalab'tan hareket ettim. Dicle'yi geçtikten sonra Hatti ülkesinin Karkamış³⁰ şehrine doğru yola çıktım (ve) Bit-Baḫiāni'ye yaklaştım. Bit-Baḫiāni'den haraç olarak koşumlu savaş arabaları, atlar, gümüş, altın, kalay, bronz (ve) bronz güveçler aldım. Bit-Baḫiāni'nin savaş arabalarını, süvarilerini (ve) piyadelerini yanıma aldım. Bit-Baḫiāni'den hareket ederek Azallu³¹ ülkesine yaklaştım. (A)zallu'lu Adad-'ime'den haraç olarak koşumlu savaş arabaları, atlar, gümüş, altın, kalay, bronz, bronz güveçler, öküzler, koyunlar (ve) şarap aldım. Arabaları, süvarileri (ve) piyadeleri yanıma aldım. Azallu ülkesinden hareket ederek Bit-Adini'ye yaklaştım. Bit-Adinili Abunu'dan haraç olarak gümüş, altın, kalay, bronz, bronz güveçler, fildişi kaplar, fildişi kanepeler, fildişi sandıklar, gümüş (ve) altınla süslenmiş fildişi tablolar, altın bilezikler, süslemeli altın yüzükler, altın kolyeler, altın bir hançer, öküz, koyun (ve) şarap aldım. Abunu'nun savaş arabalarını, süvarilerini (ve) piyadelerini yanıma aldım. O zaman Til-abni şehrinin bir adamı olan Ḫabinu'dan haraç aldım. Dört mina gümüş (ve) 400 koyun (ve) ona yıllık haraç olarak 10 mina gümüş yükledim...
...Apré Nebri'nden hareket ederek Patinu'lu Lubarna'nın kraliyet şehri Kunulua şehrine yaklaştım. Öfkeli silahlarım (ve) şiddetli savaşım karşısında o korktu ve bayatını kurtarmak için bana boyun eğdi. Ondan haraç olarak 20 talant gümüş, bir talant altın, 100 talant kalay, 100 talant demir, 1,000 öküz, 10,000 koyun, çok renkli süslemeli 1,000 keten giysi, süslemeli şimsirden dekore edilmiş kanepeler, şimsirden yataklar, süslemelerle dekore edilmiş yataklar, fildişi (ve) şimsirden birçok yatak, onun sarayından ağırlığı belirlenemeyen birçok süs esyası, 10 kadın şarkıcı, zengin çeyiziyle erkek kardeşinin kızı, büyük bir dişi maymun (ve) ördekler aldım...

...O zaman Iahānu ülkesinden bir adam olan Gūsu'dan haraç olarak gümüş, altın, kalay, [demir,bronz], öküz, koyun (ve) çok renkli süslemeli keten giysiler aldım... ..Deniz kıyısının krallarından, Sur, Sayda, Biblos, Maḫallatu, Maizū, Kaizū ve Amurru halkının topraklarından ve denizde (bir ada üzerinde) Arvad şehrinden haraç olarak gümüş, altın, kalay, bronz, bronz bir güveç, çok renkli süslemeli keten giysiler, büyük bir dişi maymun, küçük bir dişi maymun, abanoz, şimsir, fildişi vedeniş canlılarından (olan) naḫirus'u aldım... ..Dicle'yi geçtikten sonra Qipānu³² ülkesine indim. Ḫuzirina şehrinde Qipānu ülkesinin şehir yöneticilerinden haraç aldım. Ḫuzirina şehrindeyken (A)zallu'lu Itti'den (ve) Aššu'lu Giridadi (den) haraç olarak gümüş, altın, öküz (ve) koyun aldım... (RIMA 2, A.0.101.1,iii 56b-76a; iii 77b-84a; iii 84b-92a; iii 92b-iii 95).

Görüldüğü üzere büyük bir coğrafyayı dolaşan II. Asurnasirpal ciddi miktarda hayvan ganimeti toplamıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere Anadolu topraklarının haracı toplanmış ve ardından Lübnan topraklarına dek inilerek Akdeniz kıyısında bulunan şehirlerden ve bu bölgenin halkından ganimetler alınmıştır. Dönemin ulaşım şartları göz önüne alındığında dolaşılacak alan ve elde edilen başarının epeyce büyük olduğu söylenebilir. Bu denli geniş bir coğrafyanın dolaşılması ve diğer birçok ganimetle birlikte çok sayıda hayvanın da ele geçirilmesi Yeni Asur Devleti'ni ekonomik açıdan güçlendirmiştir. Bu bilgilere ek olarak toplanan ganimetler içerisinde deve, katır ve maymunların diğerlerine oranla daha az kaydedildiği görülmektedir. Bunların içerisinde maymun ganimeti ise özellikle "deniz kıyısı kralları" olarak adlandırılan Amurru ülkesi şehirlerinden alınmıştır. Bu maymunların özellikle dişi olduğu da belirtilmiştir. Yararlılık anlamında diğer hayvanlar daha önemli olsalar da maymunların az bulunur olmaları onları dikkat çekici kılmıştır. Bununla birlikte II. Asurnasirpal'ın yapmış olduğu seferlerinde az sayıda alınmış olmasına rağmen kayıtlara geçirilmiş bir diğer hayvan da fildir. Kayıtlarda beş adet canlı filin Suḫū ve Lubdu³³ ülkelerinin yöneticilerinden ganimet olarak alındığı belirtilmektedir. Öyle ki, az bulunması ve güçlü bir hayvan olması bu hayvanları önemli kılmaktadır (RIMA 2, A.0.101.30, 90-101; Kağmıcı, 2020: 2906).

III. Salmanassar Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 858-824)

III. Salmanassar 35 yıllık iktidarı boyunca 32 sefer gerçekleştirmiştir. Seferleri genellikle selefleri gibi batı ve kuzey yönlü olmuştur. Askeri harekâtlarını Aramiler ve Urartular üzerine yoğunlaştırdığı görülmektedir (Birecikli, 2010: 25-26; Mieroop, 2018: 213). III. Salmanassar'a yaptığı seferler sırasında çeşitli şehir devletleri ittifaklar kurarak karşı koymaya çalışmışlardır. Ancak bu ittifaklar Asur devletini durdurmak için yeterli

³⁰ Gaziantep sınırları içerisinde yer almaktadır. Bkz. Sönmez, 2012: 1082.

³¹ Mezopotamya'nın kuzeybatı kısmında, Harran yakınlarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 784-785.

³² Sultantepe Höyüğü ile Fırat arasında kalan kısımda yer aldığı düşünülmektedir. Bkz. Pekşen, 2018: 322.

³³ Mezopotamya'nın orta bölümünün güney kısmına ve Dicle'nin doğu tarafına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 423.

olmamıştır (Aslan, 2019: 33-34). Bununla birlikte III. Salmanassar döneminin önemli bir olayı da Urartu Devleti'nin bu dönemde kurulmuş olmasıdır. Bu dönemde Urartu Devleti'ne de seferler gerçekleştirilmiştir (Demir, 2013: 21). III. Salmanassar döneminin hayvan ganimetlerine bakıldığında ise geniş coğrafyalara yapılmış seferler neticesinde birçok hayvanın ganimet olarak alındığı görülmektedir. Söz konusu hususta ilk olarak Gilzanu'dan iki hörgüçlü develer alındığı kaydedilmiştir. Ardından batı yönünde Amurrular üzerine çıkılan seferde Bit-Adini'li olan Ahunu'nun yönetimindeki La'la'tu³⁴ şehrinin ele geçirildiği ve Til-Abni³⁵, Saruge³⁶ ve İmmerina'dan³⁷ öküz ve koyunlar alındığı görülmektedir. Ayrıca Bit-Agusi'den³⁸ öküz ve koyunlar, Unki ülkesi, Gurgum³⁹ ve Sam'al⁴⁰ yöneticilerinden öküz, koyun ve ördekler alınmıştır. Bununla birlikte Aridu⁴¹ şehrindeyken Hargu, Harmasa, Simesi, Simerra, Sirişu ve Ulmanu⁴² ülkelerinden öküz ve koyunlar, Gilzanu'dan, atlar, öküzler ve koyunlar ganimet olarak alınmıştır. Ayrıca Kummuh'tan⁴³, Karkamış'tan, deniz kıyısı ve Fırat kıyısında bulunan krallardan öküz ve koyunlar alınmıştır. Bununla birlikte Urartulu Aramu'nun bulunduğu Arsaşku⁴⁴ kentine yapılan askeri harekât sonrasında ise Aramu'nun Adduru Dağı'na çekildiği kaydedilmiştir. Kraliyet yazıtlarının anlatımına göre Aramu burada yenilmiş ve ganimet olarak at ve katırlar ele geçirilmiştir. Devam eden ganimet alımlarında ise yazıtlardan anlaşıldığına göre Zanziuna şehrinden öküz ve koyunlar, Hubuškia'da bulunan Şilaia şehrinden öküz, koyun, at, katır ve eşekler ganimet olarak alınmıştır. Bit-Dakkuri'nin⁴⁵ Baqanu şehrinden ise öküz ve koyunlar ele geçirilmiştir. III. Salmanassar'ın saltanatının dördüncü yılında Bit-Adini'li Ahunu'ya karşı zafer elde edilerek Sitamrat Dağı'ndaki yerleşmeden atlar elde edilmiştir. Bunlara ek olarak Daienu⁴⁶ ülkesinden atlar, Namri⁴⁷ ülkesinden ise koşuma eğitilmiş atlar ele geçirilmiştir. Que⁴⁸ ülkesi ve Manna⁴⁹ ülkesinden yine öküz ve koyunlar alınmıştır. Burada görüldüğü üzere III. Salmanassar geniş bir coğrafyayı dolaşmış ve buralardan yüklü miktarda hayvan ganimeti elde etmiştir. Ele geçirilen bu hayvanların belli bir kısmı sefer sırasında Asur ordusunun ihtiyaçlarını karşılamakla beraber diğer bölümü Asur ülkesine taşınmıştır (RIMA 3, A.0.102.1, 35-40a; 40b-45; 81'-82'a; 92'b-95'; A.102.2, i 14b-18a; ii 24b-27a; ii 27b-30a; ii 35b-40a; ii 47b-56a; ii 56b-60a; ii 63b-66a; A.0.102.5, vi 5b-7; A.102.6, ii 3-9; iii 34-45; iv 7-25; A.0.102.14, 132-141a; 159b-170). Bunların yanı sıra alınan hayvan ganimetleri hakkında toplu bilgiler veren bir kayıt mevcuttur. Söz konusu kayıt elde edilen hayvan sayısının büyüklüğünün anlaşılması açısından önemli bir yer tutmaktadır. İlgili metinde; “*Egemenliğimin başlangıcından yirminci saltanat yılıma kadar olan ganimetler: 110.610 esir, 82.600 ölü, 9.920 at (ve) katır, 35.565 öküz, 19.690 eşek, (ve) 184.755 koyun.*” (RIMA 3, A.0.102.10, iv 34b-40a) ifadeleri geçmektedir. Bu veriler III. Salmanassar'ın yirminci saltanat yılına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Rakamlar azımsanmayacak kadar fazla olmakla birlikte öküz ve koyunun ganimet anlamında ağırlıkta olduğu görülmektedir. III. Salmanassar döneminin sonlarına bakıldığında önemli bir isyanın ortaya çıktığı görülmektedir. İsyan MÖ 827 yılında çıkmış ve bu ayaklanmaya 27 kent katılmıştır. Asur devletinin gücünü kıran bu durum yaklaşık 80 yıl boyunca Asur devletinin duraklama sürecine girmesine sebep olacaktır (Birecikli, 2010: 28).

³⁴ Bit-Adini ülkesi içerisinde yer almaktadır. Tell-Barsip (Tell Ahmar) yakınlarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 407.

³⁵ Fırat Nehri'nin doğusuna, Samsat'ın güneybatı kısımları ve Fırat'ın büküm aldığı bölgeye konumlandırılmaktadır. Bkz. Lipinski, 2000: 164.

³⁶ Harran civarında olduğu düşünülmektedir. Bkz. Bryce, 2009: 623.

³⁷ Til-Abni ve Bit-Adini yakınlarında olduğu düşünülmektedir. Genel anlamda Fırat ile Balih nehirleri arasına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 333.

³⁸ Suriye'nin orta ve kuzey bölgelerine konumlandırılmaktadır. Başkenti olarak Arpad şehri kabul edilmektedir. Arpad şehri ise Halep'in kuzeyinde bulunan Tel Rıfat'a konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 65-66, 126.

³⁹ Maraş Kalesi'ne konumlandırılmaktadır. Bkz. Şahin, 2019: 149.

⁴⁰ Bir Arami yerleşkesi olan Sam'al Gaziantep'in batısında bulunan Zincirli Höyük'e konumlandırılmaktadır. Bu yerleşim Bit-Gabbar ismiyle de anılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 612-613.

⁴¹ Hubuškia ülkesinin güneybatı sınırlarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 62.

⁴² Burada bahsedilen yerleşimler Aridu şehrinin yakınlarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 62.

⁴³ Adıyaman ile Gaziantep il sınırlarının kuzeyi ve Kahramanmaraş'ın doğu kısımlarını kapsamaktadır. Bkz. Akkuş Mutlu, 2015: 1; Özkan, 1993: 66.

⁴⁴ Urmiye Gölü'nün batı ve güneybatı kısımlarında olduğu düşünülmektedir. Bkz. Pekşen, 2018: 324.

⁴⁵ Babil şehrinin güneydoğu tarafında bulunan bir Keldani kabilesidir. Bkz. Bryce, 2009: 128-129; Lipinski, 2000: 415-416.

⁴⁶ Sınırları net belli olmamakla birlikte kuzeyde Erzurum ile güneyde Bingöl Dağı ve Murat Vadisi arasında kalan kısmı kapsadığı düşünülmektedir. Bkz. Pehlivan, 1991: 31; Çiğdem, 2007: 96-97; Ünsal, 2008: 29; Tan, 2010: 19; Pekşen, 2018: 311.

⁴⁷ Zagros Dağları'nın batı tarafına, Yukarı Diyal Vadisi'ne konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 496-497.

⁴⁸ Çukurova'ya konumlandırılmaktadır. Bkz. Kurt, 2008: 118.

⁴⁹ Urmiye Gölü'nün güneyi ile Zagros Dağları'nın kuzeyine konumlandırılmaktadır. Bkz. Pekşen, 2018: 310; Akkuş Mutlu, 2017: 227.

V. Şamşı-Adad Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 823-811)

V. Şamşı-Adad döneminin Yeni Asur Devleti açısından bir duraklama devri olduğu görülmektedir. Öyle ki, babası zamanında başlamış olan ayaklanmalar onun döneminde de ciddi bir tehdit olarak devam etmekteydi. İsyancıları durdurmak adına V. Şamşı-Adad girişimlerde bulunmuş ve isyanları durdurabilmiştir. Ancak bu durum ileriye dönük gerçekleşecek olan durağanlığa kökten çözüm olamamıştır ve V. Şamşı-Adad'ın hükümdarlığı kısa sürmüştür (Birecikli, 2010: 28-29; Aslan, 2019: 37). Onun dönemi sonrasında Yeni Asur Devleti'nin yönetimine gelen III. Adad-nirari, IV. Salmanassar, III. Aşşur-dan ve V. Aşşur-nirari devletin içinde bulunduğu durumu çözememişler ve sorunlar ancak III. Tiglat-pileser zamanında çözülebilmıştır (Aslan ve Pekşen, 2021: 4). V. Şamşı-Adad hükümdarlığının ilk yıllarında her ne kadar Babil'den yardım almış olsa da daha sonra Babil'e sefer düzenlemiş ve yenilgiye uğratmıştır (Demir, 2013: 23). V. Şamşı-Adad dönemi hayvan ganimetlerine bakıldığında ise kayıtlara yansımış önemli miktarda ganimetin olmadığı görülmektedir. Alınan hayvan ganimetleri incelendiğinde, Nairi ülkesine yapılan seferde Meşu'dan⁵⁰ öküz, eşek, koyun ve iki hörgüçlü develer, Gizilbunda⁵¹ ülkesinde bulunan Uraş şehrinden ise öküz, koyun ve atlar alındığı kaydedilmiştir. Medler üzerine yapılan seferin dönüşünde Araziaş⁵² ülkesinden, Qerebti-alani⁵³ şehrinden ve Der⁵⁴ kentinden öküz ve koyunlar ganimet olarak alınmıştır (RIMA 3, A.0.103.1, ii 34b-59a; ii 59b-iii 20; iii 27b-36; iii 37-44a; iv 11-22a; A.103.4; 6-12). Görüldüğü üzere bu dönemde başlayan duraklamanın etkileri net bir şekilde kendini göstermiş ve hayvan ganimetlerinin miktarında azalma meydana gelmiştir.

III. Tiglat-pileser Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 744-727)

III. Tiglat-pileser duraklama dönemini durdurup Asur adına yeni seferler düzenleyerek devleti içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarmıştır (Kurt, 2008: 125). Yeni Asur Devleti'nin bu seferleri düzenlemesi ve tekrar yükselişe geçmesi III. Tiglat-pileser'in ordusunda yaptığı yeniliklerle yakından bağlantılıdır (Pekşen, 2021: 624). Bu dönemde ordunun geliştirilmesi III. Tiglat-pileser dönemi sonrasında da devam eden başarı ve gücü Asur ordusuna kazandırmıştır (Gökçek ve Akyüz, 2013: 45). Bunun yanı sıra eyalet sistemi şeklinde Asur'a bağlı yönetimler tesis edilmiş ve bunları yönetenler sıklıkla denetlenmiştir (Gökçek, 2020: 158). Ayrıca III. Tiglat-pileser kontrolü altında bulundurduğu bölgelerdeki bazı toplulukları zorunlu göçe tabi tutarak onların güçlenmesinin önüne geçmiştir (Roux, 1992: 307). Geniş coğrafyalara yayılım göstermeyi başaran III. Tiglat-pileser ganimet olarak birçok bölgeden çokça hayvan toplamıştır. Bunlara bakıldığında Nikkur⁵⁵ şehrinden atlar, katırlar ve öküzler, Bit-Kapsi, Bit-Sangi ve Bit Urzakki⁵⁶ ülkelerinden deve, öküz, koyun ve keçiler alınmıştır. Bununla birlikte Araziaş ülkesinden atlar, öküzler, koyunlar ve keçiler ile Urartu'dan atlar alınmıştır. Ayrıca Unqi ülkesinin Kinalia (Kunalua) şehrinden katırlar, Kummuh, Damascus,⁵⁷ Samiriye,⁵⁸ Tyre (Sur), Biblos, Que,

⁵⁰ İran'ın kuzeybatısı ile Zamua ülkesinin batısına konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 469.

⁵¹ Bugünkü İran toprakları içerisinde yer alan Sakkız (Saggız) şehrinin güney veya güneydoğu kısımlarına konumlandırılmaktadır. Bkz. Çilingiroğlu, 1976: 241.

⁵² Medlerin yaşadığı topraklara yakın bir alana konumlandırılmaktadır. Bkz. RIMA 3, A.0.103.1, iii 27b-36; iii 37-44a.

⁵³ Datebir şehrinin yakınlarında olmalıdır. Çünkü kraliyet yazıtları, V. Şamşı-Adad'ın Datebir şehrini ele geçirdikten sonra buradan kaçanların Qerebti-alani'ye sığındıklarını yazmaktadır. Datebir şehri ise Yukarı Diyala bölgesinin doğu kısmına konumlandırılmaktadır. Bkz. RIMA 3, A.0.103.1, iv 11-22a; Bryce, 2009:187.

⁵⁴ Bugünkü Irak sınırları içerisinde yer alan Badra yerleşiminin yakınındaki Tell Aqar ile aynı yer olduğu düşünülmektedir. Bkz. Bryce, 2009: 192.

⁵⁵ Parsu ülkesinin başkentidir. Parsua ülkesi ise Zagros Dağları'nın İran sınırları içerisinde kalan kısmında, dağların orta batı bölümüne konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 529.

⁵⁶ Kraliyet yazıtlarında Bit-Kapsi, Bit-Sangi ve Bit Urzakki'nin Medlerin yerleşim yerleri olarak kaydedildiği görülmektedir. Bununla birlikte, bu yerleşimlerin yukarıda bahsettiğimiz Parsua ülkesine yakın bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. RINAP 1, no: 47, 34b-36b.

⁵⁷ Bugünkü Suriye sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 181-182; Gökçek, 2020: 162.

⁵⁸ Filistin topraklarının orta kısmında yer alan bir bölge ve şehirdir. Bkz. Bryce, 2009: 614-615.

Karkamış, Hama⁵⁹, Sam'al, Gurgum, Melid⁶⁰, Kasku⁶¹, Tabal⁶², Atuna, Tuhana, İstunda, Hūbišna (Hūbušnu)⁶³ bölgelerinden ve Arap kraliçesi Zabibe'den koyunlar, kuşlar, atlar, katırlar öküzler, keçiler ve develer ganimet olarak alınmıştır. Bunlara ek olarak Babil ülkesi şehirlerinden atlar, katırlar, develer, öküzler, koyunlar ve keçiler, Medlerden ve Medlerin dağlık yerleşimleriyle Ellipi⁶⁴ ülkesinden atlar, katırlar, develer, öküzler, koyunlar ve keçiler Asur ordusu tarafından ele geçirilmiştir. Ayrıca Manna ülkesinden atlar, katırlar, sığırlar, koyunlar ve keçiler, Nairi ülkesinden katırlar, eşekler, öküzler ve koyunlar ganimet olarak alınmıştır. Bununla birlikte Mısır'a sınır bölgelerden atlar alınmıştır. Bu dönemle birlikte ilk kez Mısır'la ilgili bir ganimet alma durumunun söz konusu olduğunu görmekteyiz. Ancak bu durum Gazze'nin Asur tarafından ele geçirilmesiyle ilgilidir. Yani ganimet bir bakıma sınır olarak görülen bölgeden alınmıştır. Geniş bir coğrafyadan toplanan bu hayvanlar III. Tiglat-pileser'in imparatorluğunu yükseltmesinde muhakkak önemli bir rol oynamaktadır. Dönemin şartlarıyla bakıldığında bu kadar çeşitli ve çok sayıda hayvanın Asur ekonomisine ciddi bir kaynak oluşturduğunu söylemek mümkündür (RINAP 1, no: 6, 7b-10; no: 7, 6b-7; no: 8, 1-3; no: 9, 8b-13'b; no: 12, 3'-10; no: 14, 10b no:15, 1-5a; no:17, 1-10, 10b; no:18, 1-3, 4b-6; no: 48, 1-9; Esen, 2019: 71). Döneme ait metinlerde çoğu zaman hayvanların sayıları hakkında kesin bilgiler verilmemiştir. Ancak daha önce de örneğini verdiğimiz üzere ganimet olarak alınan hayvanların sayılarından kısmen bahsedilmiştir. Hayvan ganimetlerinin Yeni Asur Devleti'ne ekonomik getirilerinin vurgulandığı bir metinde şu ifadeler yer verilmektedir:

Arapların kraliçesi Samsi'ye gelince, Saqurri Dağı'nda [ben] [9400 (onun insanımı) yendim].(Ondan) 1.000 kişiyi, 30.000 deveyi, 20.000 öküzü, [...] ..., her türlü aromatikten 5.000 (kese), ..., tanrılarının tabtlarını, [askeri teçhizatı (ve) tanrıça(lar)ının asalarını], (ve) mülkümü aldım (RINAP 1, no: 42, 19'b-21).

Burada bahsedilen deve ve öküz sayısına bakıldığında bazı fikirler edinilebilmektedir. Genellikle ayrıntılı rakamlar karşımıza çıkmasa da bu dönemde yapılan seferler ve dolaşılan alanın genişliği bize önemli bir hayvan ganimeti elde edildiğini açıkça göstermektedir. III. Tiglat-pileser sonrası Yeni Asur Devleti'nin başına V. Salmanassar (MÖ 727-722) geçmiştir. Ancak bu dönemde askeri faaliyetlerin sayısında azalma görülmüştür. Ayrıca dönem için kısıtlı bilgiler mevcuttur. V. Salmanassar kendisine yapılan bir suikast sonucu yaşamını yitirmiş ve yerine kardeşi II. Sargon geçmiştir (Köroğlu, 2021: 169).

II. Sargon Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 722-705)

Bilgelik ve yetkinlik konusunda kendisinin en üstün seviyede yer aldığını belirten II. Sargon'un V. Salmanassar'ın öldürüldüğü komplo ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Holloway, 2002: 84; Duymuş, 2011b: 102). Onun döneminde başkent, Dur Şarrukin adlı yeni bir kente taşınmış ve ölümüyle birlikte burası terk edilmiştir (Oates, 2005: 42-43). Kendisi devletin başına geldikten sonra iç ve dış sorunlara karşı çözüm üretme yoluna gitmiştir. Bu dönemde Asur'a karşı Urartu, Elam, Mısır ve Suriye'nin bölgesel güçleri düşmanca bir politika izlemiştir. Bu dönemde çeşitli isyanlar da baş göstermiştir. Ancak tüm bunlara rağmen II. Sargon sorunların üstesinden gelebilmiş ve devleti daha da büyütmeyi başarabilmiştir (Demir, 2013: 30; Köroğlu, 2021: 170-171; Toptaş, 2018: 193). II. Sargon'un ordu içerisinde yapmış olduğu yeniliklerin bu başarılarında önemli bir yeri olduğu söylenebilir (Olmstead, 1960: 268). II. Sargon'un elde ettiği hayvan ganimetlerine bakıldığında ise yine karşımıza geniş bir coğrafya ve birçok hayvan ganimeti çıkmaktadır. Hayvan alınan yerlere bakıldığında; Urartu ülkesinden öküz, koyun ve keçiler, Mısır ve Arap kraliçesi ile deniz kıyısı kralları ve çöl krallarından at ve develer, Hūbuškia'dan at, öküz, koyun ve keçiler ganimet olarak alınmıştır. Ayrıca Medlerin 45 şehriyle birlikte Ellipi, Manna ve Allabria⁶⁵ ülkelerinden at, katır, öküz, koyun ve keçilerin alındığı kaydedilmiş ve at sayısının 4609 olduğu belirtilmiştir. II. Marduk-apla-iddina üzerine yapılan seferde ise Dur-Abi-ḥara⁶⁶ şehrinden at, öküz, koyun ve

⁵⁹ Suriye sınırları içerisinde Halep'in 146 km güneyinde bulunmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 282-284.

⁶⁰ Malatya şehri içerisinde bulunan Arslantepe Höyüğü'ne konumlandırılmaktadır. Bkz. Pekşen, 2018: 324.

⁶¹ Suriye'nin kuzeyinde yer alan küçük bir Arami ülkesidir. Karkamış'ın batı kısmında yer almaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 394.

⁶² Tabal ülkesi Geç Hitit Krallıkları içerisinde en batı kısımda bulunan krallıktır. Ülke Kapadokya bölgesine konumlandırılmaktadır. Bkz. Duymuş, 2011a: 36-37.

⁶³ Atuna (Tun(n)na), Tuhana (Tuwana), İstunda (İstuanda) ve Hūbišna (Hūbušnu, Hūpiš(h)na) yerleşimleri Tabal sınırları içerisinde konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 93, 320-321, 338, 726.

⁶⁴ İran'ın batı kesiminde bulunan Zagros Dağları'nın merkezine konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 225.

⁶⁵ Manna ülkesinin başkenti olarak kabul edilen İzurtu'nun güney ve güneybatı kesimlerinde olması gerektiği kabul edilmektedir. İzurtu'nun ise bugünkü İran'da bulunan Sakkız (Saggız) toprakları içerisinde yer aldığı kabul görmektedir. Bkz. Çilingiroğlu, 1976: 239.

⁶⁶ Güney Babil topraklarında Elam sınırına yakın bir alana konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 203.

keçiler ele geçirilmiştir. Ayrıca Gambulu kabilesine mensup insanlardan öküz, koyun ve keçiler alınmıştır. Elam ülkesi topraklarından ve Yabdu⁶⁷ ülkesinden at, katır, eşek, deve, öküz, koyun ve keçiler alınmıştır. Dur-Yakin'in⁶⁸ ele geçirilmesinden sonra ise buradan 2500 at, 710 katır, 6054 deve ve sayısı tam belli olmayan koyunların ganimet olarak alındığı kaydedilmiştir. Bununla birlikte Muşkili Mita'dan savaş atları, Melid ülkesinden at, katır, eşek, deve, öküz ve koyunlar, Tabal ülkesinden koyun, keçi, at ve eşeklerin ganimet olarak alındıkları kayıtlara yansımaktadır. Yapılan seferlerin çokluğu ve alınan hayvan çeşitliliği bakımından III. Tiglat-pileser döneminde olduğu gibi önemli miktarda hayvan ganimetinin ele geçirildiği görülmektedir. Bu iki hükümdarın döneminde ganimetlerin yanı sıra alınan hayvanların ekonominin büyümesinde önemli bir yere sahip olduğu da söylenebilir (RINAP 2, no: 001, 104b-109; 123b-125, 147b-148, 191b-193, 272-279, no: 002, 314-323, 338b-344, 372-401, 428-431, 446b-450; no:117, ii17-19). Zira besin kaynağı, tekstil, taşımacılık ve ordunun ihtiyaçları açısından çok sayıda hayvan yıllarca devletin refahına hizmet etmekteydi. III. Tiglat-pileser dönemine kıyasla II. Sargon dönemi kayıtlarında hayvan sayılarıyla ilgili daha fazla bilgi verilmesine rağmen söz konusu bilgiler yine de yeterli değildir. Bu duruma bir örnek de Asurluların Urartular'dan aldığı hayvanlarla ilgilidir. Söz konusu metinde: “[Ben] Tanrı Haldi'nin meskeni olan Muşaşir şehrini kuşattım ve Urşana'nın karısını, oğullarını, kızlarını, 6.170 kişiyi, 692 katırı (ve) eşekleri, 920+[(155) ökü]zünü, (ve) 100.225 koyunu çıkardım.” (RINAP 2, no: 001, 153b-160) ifadeleri yer almaktadır. Bu bilgilerden Muşaşir kenti bölgesinde küçükbaş hayvanların diğer hayvanlara oranla çok daha fazla yetiştirildiğine dair çıkarım yapmak mümkündür.

Sanherib Dönemi Savaş Ganimetleri (MÖ 705-680)

Sanherib'in daha tahta çıkmadan önce devlet işlerinde aktif bir şekilde yer aldığı görülmektedir (Grayson, 2008b: 117-118). Babasının ölümü sonrasında Asur tahtına oturmuş ve hemen ardından Ninova'yı başkent yapmıştır. Bu dönemde sekiz sefer yapılmış ve her sene Anadolu üzerine sefere çıkma geleneği terk edilmiştir (Kurt, 2008: 127). Sanherib'in karşısına çıkan ilk sorun Babil Devleti'dir (Akyüz ve Toptaş, 2020: 219). Elam ile iş birliği içerisinde olan II. Marduk-apla-iddina ile savaşlar yapılmış fakat bu savaşlardan net sonuçlar alınamamıştır. Ancak MÖ 689 yılında Babil şehri Sanherib tarafından yakılıp yıkılmıştır (Cancik-Kirschbaum, 2020: 105-106). Bunun dışında MÖ 701 yılında Akdeniz'in doğusunda kendisine karşı yapılan isyan girişimlerini durdurmak için mücadele başlatmıştır. Sanherib isyancılara karşı başarılı olmuş ve aynı seferde Mısır hükümdarı Taharka'nın güçleriyle de savaşmış ve bu savaşı kazanmış ancak Mısır içlerine ilerleyememiştir. Ayrıca bu dönemde Anadolu topraklarına iki askeri sefer gerçekleştirilmiştir (Köroğlu, 2021: 176-177; Hornung, 2004: 178-179). Sanherib dönemi hayvan ganimetlerinin alındığı bölgeler daha ayrıntılı şekilde incelendiğinde öncelikle II. Marduk-apla-iddina'ya karşı yapılan seferlerde Kutha (Cutha)⁶⁹ şehrinden atlar, ardından yine Babil'den at, katır, eşek ve develer, Hararatu (Harutu)⁷⁰ şehrinden eşek, deve, öküz, koyun ve keçiler alındığı görülmektedir. Ellipi ülkesinden ise at, katır, eşek, öküz, koyun ve keçiler alınmıştır. Yahuda ülkesinde Hizkiya'nın (Hezekiya) yenilgiye uğratılmasından sonra burada bulunan 46 şehirle birlikte birçok küçük yerleşimden at, katır, eşek, deve, öküz, koyun ve keçiler ele geçirilmiştir. Ayrıca Ukku⁷¹ şehrinin alınmasından sonra çevrede bulunan 33 şehirden eşek, öküz, koyun ve keçiler alınmıştır. Illubru⁷² şehrinden eşek, öküz, koyun ve keçiler, Bit-Kilamzah, Hardişpu ve Bit-Kubatti⁷³ şehirlerinden ise at, katır, eşek, öküz, koyun ve keçiler alındığı kaydedilmiştir (RINAP 3/1, no:1, 23-24, 27-29, 57; no: 2, 27-31; no: 4, 49-51; no: 16, v 23-32; no: 17, iv 77-86; no: 140, 1-4). Bununla birlikte Aramilerden bahseden bir metinde onlardan alınan hayvan ganimetleriyle alakalı detaylı sayılar verilmektedir. Söz konusu metinde şu ifadeler geçmektedir:

⁶⁷ Yabdu⁶⁷ ülkesinin (Asur metinlerinde Yabdu⁶⁷ ile birlikte Yabdu⁶⁷, Dibirina ve Dibirina olarak da anılmaktadır) merkezinde Laḫiru adlı kent bulunmaktadır. Laḫiru kenti ise Babil'in doğusunda Elam sınırına yakın bir konumda yer alan Diyala bölgesine konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 406; Lipinski, 2000: 432.

⁶⁸ Güney Mezopotamya'da bir Keldani kabilesi olan Bit-Yakin'in başkenti olarak kabul edilmektedir. Şehir günümüzde Irak'ta bulunan Dikar (Dhi Qar) toprakları içerisinde bulunan Tell al-Lahm yerleşimi ile eşleştirilmektedir. Bkz. Grayson, 2008a: 99; Bryce, 2009: 209.

⁶⁹ Babil'in kuzeyine konumlandırılmaktadır. Bununla birlikte yüksek ihtimalle Kutha şehrinin Babil'in 30 km kuzeydoğusunda yer alan Tall İbrahim olduğu düşünülmektedir. Bkz. Bryce, 2009: 174.

⁷⁰ Dicle'nin doğusuna ve Yeni-Asur Devleti'nin kuzeydoğu sınır bölgesine konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 312.

⁷¹ Asur ile Urartu sınır bölgesinde Cudi Dağı eteklerine konumlandırılmaktadır. Bkz. Bryce, 2009: 735.

⁷² Anadolu'nun güney bölgesinde yer alan Hilakku ülkesi sınırları içerisinde yer almaktadır Bkz. Bryce, 2009: 331-332.

⁷³ Mezopotamya'nın kuzeydoğu kısmına, Zagros Dağları'nın olduğu alana konumlandırılmaktadır. Hardişpu ve Bit-Kubatti şehirleri de Bit-Kilamzah ile ortak anıldığı için büyük ihtimalle bu bölgede yer almaktadırlar. Bkz. Bryce, 2009: 130; RINAP 3/1, no: 140, 1-4.

[Dönüşümde], [Tu'muna, Rihihu, Yadaqu, Ubudu, Gibré, Malihu (Malahu), Gurumu, Ubulu], Damunu, [Gambulu, Hindaru, Ru'u'a, Puqudu, Hamranu, Hagaranu, Nabatu, (ve) Li'ta'u, boyun eğmeyenleri [Aramiler] bep birlikte yendim. Asur'a [öne]mlü bir miktarda [erkek ve dişi 208.000 kişi, 7.200 at (ve) katır, 11.073 eşek, 5.230 deve, 80.100 öküz (ve) 800.600 koyun ve keçiden (oluşan) ganimeti götürdüm] (RINAP 3/1, no. 002, 14-16).

Bu sayı her ne kadar yüksek sayıda hayvan ganimeti olduğunu gösterse de bu dönemdeki seferlerin azlığı ve politika değişiklikleri sebebiyle alınan toplam hayvan ganimeti Sanherib'in seleflerinkine göre çok daha azdır. Sanherib döneminde düzenli yağma seferleri yapılmaması ve selefleri kadar yayılmacı bir politika izlenmemesi hayvan ganimetlerinin daha az olmasına neden olmuştur.

Asarhaddon Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 680-669)

Asarhaddon, faaliyetleri açısından Yeni Asur Devleti içerisinde önemli bir hükümdardır. Devletin başına gelebilmesi, annesinin Babil'li olması ve başka erkek kardeşleri olması sebebiyle biraz zorlu olmuştur (Gökçek, 2020: 190). Asarhaddon iktidarı döneminde Babil'in yenilenmesi amacıyla imar faaliyetlerinde bulunmuş ve Mısır üzerine seferler gerçekleştirmiştir. Kendisi Memfis'e kadar ilerlemiş ve Taharka kaçmak zorunda kalmıştır (Toptaş, 2021: 148-149). Kuzeyde ise Medler, İskitler ve Kimmerler tehlike oluşturmuştur. Asarhaddon İskitlere kız verme yoluyla iyi ilişkiler kurma politikası yürütmüştür. Ayrıca Anadolu ve Kimmerler üzerine seferler gerçekleştirilmiştir. Ancak Anadolu faaliyetleri çok net değildir (Köroğlu, 2021: 178-180). Asarhaddon dönemi hayvan ganimetlerine bakıldığında Sayda şehrinden öküz, koyun, keçi ve eşeklerin, Med ülkesi topraklarından ise at, öküz, koyun, keçi, eşek ve develerin alındığı görülmektedir. Bununla birlikte Asarhaddon Kıbrıs ve Ionia'dan Tarsus'a dek olan topraklardaki yöneticilerden ganimetler aldığını belirtmekte ve ardından birçok düşmanından at, öküz, koyun ve keçiler aldığını ifade etmektedir. Fakat Kıbrıs, Ionia ve Tarsus'un içerisinden hayvan alınıp alınmadığı net olarak belirtilmemiştir. Bu dönemde Mısır'dan at, öküz, koyun ve keçiler alındığı kaydedilmiştir. Hayvan ganimetlerinden bahseden belgelerin sayısı az olup, hayvanlarla ilgili net sayılar verilmemiştir. Bu dönemde yağma temelli sefer politikası uygulanmamakla birlikte seferlerin yağmadan çok Asur düşmanlarını etkisiz kılmak amacıyla düzenlendiği görülmektedir (RINAP 4, no: 1, ii 65-ii 80; no: 4, iii' 2-11; no: 60, 9 b²-13; no: 98, r 37b-49).

Asurbanipal Dönemi Hayvan Ganimetleri (MÖ 668-626)

Asurbanipal Yeni Asur Devleti tahtına çıkan son büyük hükümdardır. Onun dönemiyle birlikte Asur son ihtişamlı devirlerini yaşamıştır (Toptaş, 2018: 206). Babasının ölümüyle Asur hükümdarı olan Asurbanipal'in büyük kardeşi Şamaş-şuma-ukin ise bir sene sonra Babil hükümdarı olmuştur. Ancak ikisi arasında Asurbanipal söz sahibi konumdadır (Pekşen, 2021: 633). Asurbanipal Mısır'a, Taharka üzerine seferler düzenlemiş ve Memfis ile Teb kentlerini kontrolü altına almıştır (Freeman, 2003: 89). Bununla birlikte Elam ile savaşmış ve Susa kenti tahrip edilmiştir. Anadolu ve Medler üzerine seferler düzenlenmiş ancak kuzeyde Kimmer tehlikesi canlılığını sürdürmüştür. Şamaş-şuma-ukin kardeşi Asurbanipal'e isyan etmiş ve yapılan mücadeleler sonucu Babil tekrar kontrol altına alınmıştır (Cancik-Kirschbaum: 2020: 121-125; Akyüz ve Toptaş, 2020: 228). Bu dönemde hayvan ganimeti alınan yerlere bakıldığında ise Qirbit⁷⁴, Zarzāta, Şanḫara, Sissil, Adumānu, Ḫallāya, Şeliḫiram, Şaḫarasi, GubBAD, Matuḫanzaḫ, Tazi, Luşanda, LULbasta ve Babsah⁷⁵ şehirlerinden öküz, koyun ve keçiler ganimet olarak alınarak Asur'a götürülmüştür. Mısır ülkesinde ise Teb kentinden atlar ele geçirilmiştir. Ayrıca Manna ülkesinde birçok yerleşimden at, eşek, öküz, koyun ve keçilerin, Gambulu ülkesinden ise öküz, koyun, keçi, at ve katırların alındığı kaydedilmiştir. Şamaş-şuma-ukin'in ölümünden sonra ise Babil'den birçok ganimetle birlikte atlar, Elam ülkesinden ise at, katır, eşek, öküz, koyun ve keçiler alınmıştır. Bununla birlikte Tabal ülkesinden ve Kimmer kralı Tuḡdamme'den atların alındığı belirtilmiştir. Asurbanipal döneminde hayvan sayılarıyla ilgili herhangi bir veri kaydedilmemiştir (RINAP 5/1, no: 2, v 16'-vi 3, no:3, ii 26-37, iii 31-42, vi 10-29, no: 7, viii 55'-74, no: 9, v 57-65, no: 23, 139 b-140, 146b-154). Her ne kadar bu dönemde Asur ülkesi başarılar kazanıp

⁷⁴ Babil sınırları içerisinde olduğu görülmektedir. Nitekim Asur kaynaklarında Aramilere ait olan Dunanu kabilesine yapılan seferde bu kabileye ait Paşitu şehri ve ardından Qirbit'in alındığı belirtilmektedir. Qirbit, Babil'in kuzeydoğu topraklarına konumlandırılan Dunanu kabilesine yakın bir konumda aranmalıdır. Bkz. RINAP 1, no: 5, 5b-7; Bryce, 2009: 203.

⁷⁵ Adı geçen bu şehirler, Qirbit şehrinin hemen ardından ele geçirildiği için ona yakın bir konumda bulunmaları kuvvetle muhtemeldir. Bkz. RINAP 5/1, no: 2, v 16'-vi 3.

ekonomik anlamda hayvan ve farklı ganimetler elde etse de Asurbanipal sonrasında çeşitli sebeplerden dolayı gerileme ve çöküş başlamıştır. Asurbanipal dönemi sonrasına ait kayıtlarda herhangi bir hayvan ganimetine rastlanmamaktadır.

Sonuç

MÖ I. binyılın başlarından itibaren güçlenmeye ve zaman içerisinde bir imparatorluk haline gelmeye başlayan Yeni Asur Devleti, Ön Asya'nın en güçlü devleti haline gelmiş ve bu gücü sayesinde sefer düzenlediği tüm topraklarda bir korku psikolojisi yaratmıştır. Yaratılan bu korku psikolojisi sayesinde Yeni Asur Devleti'nin kralları yıllık olarak düzenledikleri seferlerin birçoğunda savaşmadan direkt olarak üzerlerine gittikleri halklardan haraç almışlardır. Kendilerine direnen şehir halklarını ise ağır bir şekilde cezalandırmışlardır. Öyle ki, kral yıllıklarından edinilen bilgilere göre bu cezalandırmalar acımasız bir boyutta gerçekleştirilmiştir. Yeni Asur Kralları bu politikayı diğer toplumlara korku salmak ve bu sayede onlardan ekonomik gelir elde etmek adına bilinçli bir şekilde uygulamıştır. Asur kralları her ne kadar bu durumu tanrısal bir buyruk sebebiyle gerçekleştirdiklerini söyleseler de gerçeğin daha çok ekonomik ve siyasi sebepler olduğu açıktır. Asurluların sefer düzenledikleri bölgelerden aldıkları ganimetler bize tam olarak durumun böyle olduğunu kanıtlamaktadır. Asurlular gittikleri bölgelerde siyasi üstünlük sağlamaya çalışmakla birlikte bu bölgelerden elde edebilecekleri tüm zenginliklere el koymuşlardır. Üzerlerine seferler düzenlenen toplumlardan alınan bu ganimetler Asurluların ekonomik açıdan güçlenmesini sağlarken malı alınan diğer halkları ise Asur'a karşı daha zayıf kılmaktaydı. Ancak buna karşın Yeni Asur Devleti ele geçirdiği ganimetler sayesinde daha da güçlenerek sonraki yıllarda yapacağı seferler için kendini daha iyi hazırlayabilmekteydi. Bununla birlikte Asurluların ele geçirdikleri bölgelerin insanlarını da ganimet olarak alıp götürmesi sömürü altında kalan bu halkların askeri güç açısından zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durum ise Asurluların işine yaramaktaydı. Asurluların sefer düzenledikleri halklardan ganimet olarak neredeyse değerli gördükleri her şeyi aldıkları görülmektedir. Gıda malzemelerinden değerli madenlere varıncaya dek; altın, gümüş, tahıl, süs eşyası ve hayvanlarda dâhil olmak üzere birçok değerli sayılabilecek maddi varlık Asurlular tarafından ele geçirilmiştir. Asurluların askeri seferlerini gerçekleştirdikleri bu dönemde dolaştıkları bölgelerin büyüklüğüne bakıldığında geniş bir coğrafyadan büyük bir ekonomik gelir elde ettikleri görülmektedir. Zira bugünkü Irak topraklarının yanı sıra İran, Anadolu, Akdeniz'in doğu kısmında kalan topraklar ve Mısır dahil çok geniş bir alan Asurluların ezici gücüne yenik düşmüştür. Bu kadar geniş bir alanda birçok başarı elde edebilmek ise Yeni Asur Devleti'nin ne denli güçlü bir yapıya sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Birçok farklı kategoriden alınan ganimetlerin yanı sıra hayvan ganimetleri de yine azımsanmayacak derecede büyük bir öneme sahiptir. Zira dönemin şartları da ele alındığında hayvanların ciddi bir gelir kaynağı olduğunu unutmamak gerekir. Gerek besin, gerek taşımacılık ve gerekse tekstil anlamında hayvanlar insan hayatında önemli bir yer teşkil etmekteydi. Durumun böyle olması Asur ordusunun hayvanları önemli bir ganimet olarak görmesini sağlamaktaydı. Ganimet olarak alınan hayvanlar Asur ordusunun beslenmesi, taşımacılıkta kullanılması ve Asur Devleti'ne maddi kazanç sağlaması açısından önemli bir yere sahipti. Özellikle ordunun uzun yollar yapması atların ölümleriyle sonuçlandığı için at gibi hayvanların ele geçirilmesi ayrı bir önem arz etmekteydi. Ancak genel anlamda bakıldığında coğrafya fark etmeksizin dönem insanları çoğunlukla koyun, keçi ve öküz gibi sütünden, etinden, derisinden ve yününden faydalanabilecekleri ekonomik değeri yüksek hayvanları diğerlerine göre daha fazla yetiştirmişlerdir. Söz konusu hayvanların ekonomik değerinin yüksek oluşu Asurluların ganimet olarak en fazla bu hayvanları almasına neden olmuştur. Bunun dışında at, eşek, katır ve deve gibi hayvanların bunlardan sonra ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Yeni Asur Devleti'nin askeri seferler düzenleyerek pek çok hayvanı ganimet olarak almasının önemli bir nedeni de bu bölgeleri ekonomik olarak zayıflatarak çıkması muhtemel olan herhangi bir isyanın önüne geçilmesidir. Ayrıca atların ganimet olarak alınması ise söz konusu bölgelerdeki toplumların askeri kapasitesini zayıflatarak Yeni Asur ordusunun gücünü arttırmaya yöneliktir.

Kaynakça

Akçay, A. & Özbilen, S. (2018). Yeni Asur Dönemi'nde Yukarı Dicle Bölgesi ve Tarihi Coğrafya İçin Bazı Öneriler. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 537-563.

- Akkuş Mutlu, S. (2015). Kummuh Ülkesi'nin Asur Devleti Açısından Önemi, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2(7), 98-109.
- Akkuş Mutlu, S. (2017). Asur ve Urartu Devleti'nin Manna Ülkesi Üzerindeki Hakimiyet Politikası. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 4(11), 225-239.
- Akkuş Mutlu, S. (2018). Asur Devleti'nin Anadolu Politikasında Hıbuşkia Ülkesinin Rolü. *Akademik Tarih Ve Düşünce Dergisi*, 5(17), 130-152.
- Akyüz, F. & Toptaş, K. (2020). Yeni Asur İmparatorluğu: Savaşın Kralları. L. G. Gökçek, E. Yıldırım & O. Pekşen (Eds.), *Eski Mezopotamya'nın Siyasi Tarihi* içinde (ss. 195-245). Değişim Yayınları.
- Aslan, C. & Pekşen, O. (2021). Yeni Asur Dönemi'nde Asur Devleti'nin Batı Seferlerinin İktisadi Kazanımları ve Bu Kazanımların Korunmasına Yönelik Faaliyetler. *Near East Historical Review*, 11(1), 1-15.
- Aslan, C. (2019). *Yeni Asur Dönemi'nde Asur Devleti'nin Batı Yayılımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Barjamovic, G. (2020). Tüccarlar ve Seyyahlar: Anadolu'da Assurlular (MÖ 2000-1600). K. Köroğlu & S. F. Adalı (Eds.), *Assurlular: Dicle'den Toroslar'a Tanrı Assur'un Krallığı* içinde (ss. 24-50). Yapı Kredi Yayınları.
- Birecikli, F. (2010). *Yeni Asur Devleti Siyasi Tarihi ve Kültürü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bryce, T. (2009). *The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia: The Near East from the Early Bronze Age to the Fall of the Persian Empire*. Routledge Taylor & Francis Group.
- Cancik-Kirschbaum, E. (2020). *Assurlular: Tarih, Toplum, Kültür* (Firuzan Gürbüz Gerhold, Çev.). Alfa Yayınları.
- Cavendish, M. (2011). *Ancient Egypt and the Near East: An Illustrated History*. Paul Bernabeo Publisher.
- Ceylan, N. (2015). Kuzeybatı İran'da Önemli Bir Yerleşme: Hasanlu. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 189-221.
- Çeçen, H. (2007). *Anadolu'daki Arami Krallıkları ve Arami Kültürü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Çiğdem, S. (2007). Urartu Krallığı'nın Doğu Karadeniz İlişkilerinde Diauehi Ülkesinin Rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 95-111.
- Çilingiroğlu, A. A. (1976). Sargon'un Sekizinci Seferi ve Bazı Öneriler. *Anadolu Araştırmaları*, 4, 235-271.
- Demir, G. (2013). *Asur İmparatorluğu'nun Askeri Tarihi (M.Ö. 2000-600)*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi.
- Duymuş Florioti, H. H. (2012). Yeni Asur Dönemi Yazılı Kaynaklarında Bit-Bahiyani Arami Krallığı. *Tarih Okulu*, 12(1), 23-40.
- Duymuş, H. H. (2011a). Asur Kaynaklarına Göre Demir Çağında Tabal Krallığı. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 34-46.
- Duymuş, H. H. (2011b). *Asur Devletinin Dış Politikası (Yeni Asur Devri)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Freeman, C. (2003). *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları* (Suat Kemal Angı, Çev.). Dost Yayınları.
- Gökçek, L. G. & Akyüz, F. (2013). Asur Ordusu. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(54), 41-62.
- Gökçek, L. G. (2020). *Assurlular*. Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Grayson, A. K. (2008a). Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.). In J. Boardman, I.E.S. Edwards, N.G.L. Hammond, E. Sollberger & C.B.F. Walker (Eds.), *The Assyrian and Babylonian Empires and Other States of the Near East, from the Eighth to the Sixth Centuries B.C. , The Cambridge Ancient History* (pp. 71-102). Cambridge University Press.
- Grayson, A. K. (2008b). Assyria: Sennacherib and Esarhaddon (704—669 B.C.). In J. Boardman, I.E.S. Edwards, N.G.L. Hammond, E. Sollberger & C.B.F. Walker (Eds.), *The Assyrian and Babylonian Empires and other States of the Near East, from the Eighth to the Sixth Centuries B.C. , The Cambridge Ancient History* (pp. 103-141). Cambridge University Press.
- Holloway, S. W. (2002). *Aššur is king! Aššur is king!: Religion in the Exercise of Power in the Neo-Assyrian Empire*. Brill.

- Hornung, E. (2004). *Mısır Tarihi* (Zehra Aksu Yılmaz, Çev.). Kabcacı Yayınevi.
- Kağnıcı, G. (2020). Asur Kral Yazıtlarında Hayvanlar: Siyasi ve Edebi Kayıt Geleneği Üzerine Bir Değerlendirme. *History Studies*, 12(6), 2895-2918.
- Kerekes, M. (2021). *Anadolu'daki Yeni Asur Eyalet Sistemi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Köroğlu, K. (2021). *Eski Mezopotamya Tarihi*. İletişim Yayınları.
- Kuhr, A. (2021). *Eski Çağ'da Yakındoğu II (M.Ö. 3000-330)* (Dilek Şendil, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kurt, M. (2008). Que Ülkesi ve Yeni Asur Devleti'nin Anadolu Politikası Bakımından Önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 117-133.
- Lipinski, E. (2000). *The Aramaeans Their Ancient History, Culture, Religion*. Peeters Publishers.
- Liverani, M. (2014). *The Ancient Near East History: History, Society and Economy*. Routledge Taylor and Francis Group.
- Mierooop, M.V.D. (2018). *Eski Yakındoğu Tarihi (MÖ 3000-323)* (Sinem Gül, Çev.). Homer Kitabevi.
- Nardo, D. (2007). *Ancient Mesopotamia (Greenhaven Encyclopedia)*. Greenhaven Press.
- Oates, D. (2005). *Studies in the Ancient History of Northern Iraq*. BSAI Publications.
- Olmstead, A. T. E. (1960). *History of Assyria*. The University of Chicago Press.
- Özkan, S. (1993). Kummuh/Kumaha. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 8(1), 65-80.
- Pehlivan, M. (1991). *Daya(e)ni / Dian(e)bi (Uruatri-Nairi Konfederasyonları Döneminden Urartu'nun Yıkılışına Kadar)*. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Pekşen, O. (2018). Asur Kral Yıllıklarına Göre Asur Krallarının Anadolu'ya Düzenledikleri Askeri Seferler, Sefer Güzergâhları ve Kentler, B. Gökce & P. Pınarcık (Eds.), *Eski Yakındoğu'da Ulaşım Üzerine Yazılar* içinde (ss. 305-332). Akademisyen Kitabevi.
- Pekşen, O. (2021). Southern Policy of the Neo-Assyrian State and the Elamite-Babylonian Alliance. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 36(2), 621-641.
- RIMA 2: Grayson, A. K. (2002). *Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC I (1114- 859 BC), The Royal Inscriptions of Mesopotamia Assyrian Periods, Vol. 2*. University of Toronto Press.
- RIMA 3: Grayson, A. K. (2002). *Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC II (858- 745 BC), The Royal Inscriptions of Mesopotamia Assyrian Periods, Vol. 3*. University of Toronto Press.
- RINAP 1: Tadmor, H. & Yamada, S. (2011). *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC) and Shalmaneser V (726-722 BC), Kings of Assyria, (The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1)*. Eisenbrauns.
- RINAP 2: Frame, G., (2021) *The Royal Inscriptions of Sargon II, King of Assyria (721-705 BC), (The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 2)*. Eisenbrauns.
- RINAP 3/1: Grayson, A. K. & Novotny, J. (2012). *The Royal Inscriptions of Sennacherib, King of Assyria (704-681 BC), Part 1, The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period, Vol. 3/1*. Eisenbrauns.
- RINAP 4: Leichty, E. (2011). *The Royal Inscriptions of Esarhaddon, King of Assyria (680-669 BC), (The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 4)*. Eisenbrauns.
- RINAP 5/1: Novotny, J. & Jeffers, J. (2018). *The Royal Inscriptions of Ashurbanipal (668-631 BC), Assur-etil-ilani (630-627 BC), and Sin-sarra-iskun (626-612 BC), Kings of Assyria, Part 1, (The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 5/1)*. Eisenbrauns.
- Roux, G. (1992). *Ancient Iraq*. Penguin Books.
- Sönmez, M. E. (2012). Karkamış'ta Yerleşmenin Tarihsel Gelişiminde Etkili Coğrafi Faktörler ve Antik Karkamış Şehri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(4), 1082-1120.
- Şahin, H. A. (2019). Geç Hitit Beylikleri. *OANNES-Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 131-153.
- Tan, A. (2010). *Urartu Krallığı'nın Kuruluşu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Toptaş, K. (2018). *Yeni Asur İmparatorluğu'nda İdeoloji, Propaganda ve İsyanlar* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Toptaş, K. (2021). *Asarbaddon – Asur Kralı, Babil Yöneticisi, Mısır Fatibi*. Berikan Yayınları.

Ünsal, V. (2008). Urartu Krallığı'nın Kuzezybatı Seferleri. *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 5, 9-32.

Yıldırım, E. & Pekşen, O. (2013). Üçüncü Arami Göçü'nün Anadolu'nun Güneydoğusuna Yaptığı Etnik ve Siyasi Etkiler. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 13, 31-55.

EXTENDED SUMMARY

Assyrians have an important place in the history of Mesopotamia. Neo-Assyrian State, it is seen that a different path about economy was followed than the Old Assyrian and Middle Assyrian States. The Neo-Assyrian State, which gained strength from the beginning of the first millennium BC, became a dominant power over Mesopotamia and surrounding geographies. So much so that the Neo-Assyrian State carried out many campaigns over the lands of Iran, Anatolia and Egypt and was able to keep these regions under its control for a long time. In addition, the captured regions were controlled by the Neo-Assyrian State both politically and economically. The fact that the Neo-Assyrian State is so powerful is due to their army-based state ideology. As a result of the developments that started during the reign of Aššur-dan II, the first ruler of the Neo-Assyrian State, the state grew and became an empire over time. In this period, the understanding based on acquiring the riches of lands other than Assyria, including animals, gradually turned into a state policy. By the time of Adad-nirari II, it is seen that the growth policy of the Neo-Assyrian State accelerated. With the increase in campaigns, the state continued to grow economically. Considering the campaigns of Adad-nirari II, it is seen that the emphasis is on three regions. In parallel with the increase in successful campaigns, the records kept on the captured animals and animal spoils gradually increased. Adad-nirari II mentions that he obtained the loot of animals and other goods that he captured during these campaigns, sometimes by beating the other side violently and sometimes by submitting to him. However, among these, there are many narratives that the people and notables of that region were severely punished, especially if a region was taken by war. When we look at the Tukulti-Ninurta II period campaigns, it is seen that the operations were first made in Anatolia. In addition, the king in question took many animals as loot from today's Baghdad by crossing the Tigris, and from Anatolia by moving north again. It is seen that the variety and amount of animal loot increased with the increase in the campaigns made in this period. Among the animal spoils, donkeys and mules, as well as oxen and sheep, draw attention. Ashurnasirpal II received a well-founded state from his predecessors. It is known that he organized 14 great campaigns. In addition, due to the multiplicity of his campaigns, he had the opportunity to obtain much more animal loot than his predecessors. As a result of the campaigns, the tribute of the Anatolian lands was collected, and then the trophies were taken from the cities on the Mediterranean coast and the people of this region by going down to the lands of Lebanon. Shalmaneser III carried out 32 campaigns during his 35-year rule. His campaigns were generally in the west and north directions like his predecessors. It is seen that he concentrated his military operations on the Arameans and Urartians. When we look at the animal spoils of the Shalmaneser III period, it is seen that many animals were taken as loot as a result of campaigns to wide geographies. Towards the end of the reign of Shalmaneser III, an important revolt appears to have emerged. The rebellion broke out in 827 BC and 27 cities participated in this uprising. This situation, which broke the power of the Assyrian state, would cause the Assyrian state to come to a standstill for about 80 years. It is seen that the period of Šamši-Adad V was a period of stagnation for the Neo-Assyrian State. So much so that the uprisings that started in the time of his father continued as a serious threat during his reign. Šamši-Adad V. made attempts to stop the riots and was able to stop the riots. However, this situation could not be a radical solution to the stagnation that will take place in the future. Adad-nirari III, Shalmaneser IV, Aššur-dan III and Aššur-nirari V, who ascended the throne of the Neo-Assyrian State after the king in question, could not solve the situation of the state and the problems could only be solved in the time of Tiglath-pileser III. This king saved the state from the troubled situation by stopping the stagnation period and organizing new campaigns on behalf of Assyria. In addition, administrations affiliated to Assyria were established in the form of a state system and those who governed them were frequently inspected. In the texts of the period, precise information about the numbers of animals was not given most of the time. The numbers of animals taken as loot are partly mentioned. After Sargon II came to the head of the state, he tried to find solutions to internal and external problems. Various revolts also broke out during this period. However, despite all this, Sargon II was able to overcome the problems and succeed in enlarging the state even more. It can be said that animals taken as loot in this period had an important place in the growth of the state economy. Although more information is given about the number of animals in the records of the Sargon II period compared to the Tiglath-pileser III period, the said information is still not sufficient. When the regions where the animal spoils of the Sennacherib period are examined in more detail, the spoils taken from Babylon and the Eastern Mediterranean region draw attention. Although the numbers given in the records show that there is a lot of animal loot, the total loot of

animals taken in this period is much less than in previous periods due to the scarcity of campaigns and policy changes. Esarhaddon is an important ruler in the Neo-Assyrian State in terms of his activities. The fact that campaigns were made to Egypt and the loot was taken in this period shows that Assyria's economic interests expanded. However, the number of documents mentioning animal loot is few, and exact numbers of animals are not given. Ashurbanipal is the last great ruler to ascend to the throne of the Neo-Assyrian State. With his time, Assyria lived its last glorious period. Although the Assyrian country gained success in this period and obtained animals and different spoils economically, after Ashurbanipal, due to various reasons, decline and collapse began. No animal loot is found in the records of the post-Ashurbanipal period.